

ЧЕСТ

разказ

Васил вдигна полека глава и погледна към слънцето. Беше на копраля път до залез. Пак тъй бавно той отпусна глава върху ръцете си. Лежеше в тоя влажен дол на корията край село барем два сахатя време. И щеше да лежи докато се мръкне хубаво. А после? Ще пита стария, ама тъй или иначе – трябва да бяга в България... няма връщане назад. Сега имаше достатъчно време да мисли. Да преценява – добре ли постъпи, зле ли... И не намери в какво да се упрекне.

Родът на Васил беше от Бейкъови, едно от четирийсетте български села в Анадола, в района на Бандърма. Тук беше роден и той, и баща му, и дядо му. Откъде са дошли, кога и защо, той не знаеше, но вече му беше ясно, че дните му няма да свършат тука – в чуждата държава. Българите вече имаха своя си. Неговото място беше там.

Миналото лято подкара двадесетата си година, време беше да се задоми, думаше майка му, но той не щеше децата му роби на султана да бъдат и само се усмихваше, когато тя го подпитваше изтънко харесал ли е някоя мома. Не беше време за женене, не беше...

Всичко започна преди една неделя, когато Хасан, сина на Ибрахим бей, посегна на сестра му Яна. Ей тъй, посред бял ден, като се връщала с пълните бакъри от чешмата, я пресрещнал в сокака откъм ясака и й рекъл, че ще бъде втората му жена. Съборил бакърите на земята и я повлякъл подире си. Хубава е Яна, много е хубава. После си спомни – напоследък много често срещаше Хасан по улиците близо до тяхната къща. Сега вече знаеше защо...

– Батееее! – отекна в следобедната тишина ужасен писък. Васил се случи в лозето, до плета, прескочи го като обезумял и на пет скока стигна турчина, който вече беше нарамил девойката. Не мислеше. В главата му биеха чукове: „Я-на, Я-на...” Васил грабна кобилицата и я стовари отзад, в краката на Хасан, в стъвките на коленете. Той падна, Яна се изтърколи настрани, после скочи и мина зад гърба на брат си. Хасан стана, обърна се и се попипа по силяха, но... самонадеяно бе тръгнал без оръжие. Гледаха се няколко дълги мига като зверове, готови да си прегризат гърлата, но никой не нападна.

– Анасъна мъ... мъртъв си, гяурино! – процеди през зъби Хасан, обърна се и си отиде.

Васил бавно отпусна кобилицата, която стискаше с такава сила, та кокалчетата на пръстите му бяха побелели. Знаеше, че Хасан, сина на спахията, не говори празни приказки и не ще миряса, докато не го убие. Но знаеше също, че на този свят за едната чест живее човек. По-добре да умре, отколкото такъв позор да му лепнат на челото, какво като е бейски син! Сестра му ханъма ще сторва кучето поганско! Някой ще си намери майстора, ама да видим кой...

Тоя ден Васил отиде на нивата до корията, да види редовни ли са посевите. В пояса си беше затъкнал барабанлията на баща си, взе го без стария да го усети. Знаеше, че Хасан го дебне и трябваше да е готов. Не беше се излъгал – тъкмо стигна корията и чу тропота на копита. Обърна се – по пътя летеше Хасан, чепкените се развяваха зад гърба му, в дясната му ръка проблесна дулото на пушка. Още препускайки, той я насочи към Васил и стреля. Не улучи, куршумът вдигна прахоляк на два разкрача пред него. Тогава Васил стреля. Конят се вдигна на задните си крака цвилейки пронизително, а Хасан се претърколи назад и остана неподвижен на земята. Васил стреля втори път – в коня. Не улучи. Животното търти през нивите и се изгуби. Васил изтича до неподвижното тяло. На дясното рамо на турчина аленееше кърваво петно, а той беше в безсъзнание от удара при падането. Васил стреля в главата му. Нищо не му трепна. За него Хасан отдавна не беше човешко същество. Изненада се, че не изпита никаква жал. После реши, че е така, защото правдата е на негова страна и затърти тялото в корията. Там го затрупа с клонак и ланшни листи. След туй се спотаи в една долчинка. Трябва да почака да се стъмни, за да се промъкне у дома. Дотук всичко мина добре – никой нищо не видя, но рано или късно конят ще се прибере у дома и тогава ще почнат да търсят Хасан, ще се сетят за враждата му с Васил. После – бесило.

Най-сетне мръкна. По малките улички, през комшулуците, Васил се промъкна вкъщи.

– Какво стана, защо се забави толкова? – попита тихо баща му, като го видя как се вмъква в стаята като крадец.

– Стана тя, каквато стана... Светих маслото на Ибрямовия син, неговата верица поганска... – все още с яд в гласа просъска Васил.

– Няма живот за тебе повече тука, олум, бягай в България! – рече баща му и стана. Тършува около минута нещо в собата и се върна с кожена торба. Отвори я и бръкна в нея. Извади шепа махмудии и ги подаде на Васил.

– Нареди ги в цървулите, под табаните да стоят, а в пояса остави две-три. Иди в Бандърма, там има гръцки гемии, виж коя ще пътува към Черно море и се примили да те вземат. Облечи по-вехти дрехи, да приличаш на сиромас. Като стигнеш Варна, питай за село Караач Софулар. Там ще търсиш Андон Митев, приятел ми е, може и да го помниш. Пресели се в България с братята и децата си преди десетина години. Иди при него, той ще ти помогне да си стъпиш на краката.

– Ами вие, тате?

– Ние някак си ще се оправим, не бери гайле, гледай ти да се спасиш, да не се затрие родът ни...

Тръгна още по тъмно, само с дрехите на гърба си и скритото в цървулите злато. Не си взе сбогом нито с майка си, нито със сестра си. Баща му не даде.

– Нека нищо не знаят, така няма да се налага да лъжат, че хич не умеят... – рече уморено старият и скришом прокара ръка през очите си.

Тръгна Васил да спасява главата си, но сърцето му остана там, дето вече не беше негов дом. Намери една гръцка гемия, капитанът се съгласи да го вземе, заедно с още двама българи и двама гърци. Поиска му за пътя една жълтица, храна му каза да си купи от Бандърма.

На следващата нощ, като приближаваха Босфора, някой го срита и кресна по турски да става. Гръцките моряци събраха вкупом пътниците и им казаха да дадат всичките си пари, иначе ще ги изхвърлят в морето. После без да чакат, започнаха да ги претърсват. Намериха в пояса на Васил останалите две махмудии, а той започна да се вайка какво ще прави в България без пукната пара. Моряците го оставиха на мира, повярвали, че няма нищо друго.

Как да е, стигна Варна. После по брега на езерото, сетне през блатото, стигна и Караач Софулар. Никога на никого не каза какво е преживял през това пътуване, освен за случилото се на гемията. Каза го след много години на жена си, като си беше пийнал една вечер, та се беше нещо поразмекнал.

Андон Митев наистина го прие като свой, цяла година живя в дома му, работеше на нивата наедно със синовете му. Станаха му като братя. После чичо Доньо, както го наричаше, му помогна да си купи двор. Беше в края на селото, до блатото. Васил си струпа къща – една стаица от пръти, замазани с глина. Помогнаха му приятелите му – синовете на Андон Митев. После го сватосаха за една мома чак от Арковна – техните дошли от Мандър – село, съседно на Васильовото Бейкъови. И тя маджурка като него, и едно име носеха, Васила я думаха – спогодиха се. Само нощем, когато слушаше равномерно дишане на жена си, в слепоочията му блъскаха чукове: „Я-на, Я-на, Я-на...”

Потече животът, трима сина им се родиха. Първият кръсти на баща си – Никола, най-малкият – на тъста си – Пейчо. Чорбаджия стана Васил, камъш продаваше, кафене си отвори, нивите му ратаи работеха. Две къщи построи още в двора – за по-големите синове, малкият остана при него. Пък те, синовете, напълниха живота му с Василки и Васильовци. Един негов приятел, като му дойде на гости, се загледа в децата, вдигащи врява до бога, и усмихнат възкликна:

– Какво е туй у вас бе, аркадаш: Васил, Василяки, Васил, Василяки... – турчин беше и не можеше да каже правилно „Василка”.

Само дето като навърши петдесет, получи удар, та дясната му ръка изсъхна – не можеше да я движи. Но до смъртта си не отвори уста ни да се оплаче от съдбата си, нито каза някому, че тъгува за майка, баща и малка сестрица. Какво стана с тях той не разбра. Не се и опита да научи. Каквото заръча баща му – изпълни – рода не затри, продължи го там, дето му е мястото – в България. Стигаше му, че честта му нищо и никой не опетни, а даже не знаеше, че името му иде от гръцката дума за цар. Че нали за едната чест живеем на тоя свят?

Речник:

копраля – остен

сахат – час

бакъри – медни менци

неделя – седмица

сокак – улица

ясак – двор, градина

силях – кожен пояс

барабанлията – револвер с барабан за патроните

чепкени - горна мъжка дреха, чиито ръкави могат да не се обличат

търти – хукна

комшулуци – вратички в оградите между съседни дворове

светих маслото – убих

олум – сине

табан - стъпало

соба – голяма стая, гостна

гайле – грижа

камъш – тръстика

аркадаш – приятел

Васил – от гр. basileos, съкратено от Василий – царски, царствен

маджури – българи, преселници от Турция

аферим – браво

аджамия – млад, неопитен

Яна Жекова Иванова
гр.Варна